

Υπάρχει διάκριση μεταξύ εκκλησιαστικής και δημοτικής μουσικής; (Γεώργιος Ι. Χατζηθεοδώρου, Άρχων Μαΐστωρ Μ.τ Χ.Ε.)

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Με αφορμή την ανάρτηση ενός ακούσματος στο facebook και τη με σχετικό μάκρος συζήτηση που την ακολούθησε, παραθέτω στη συνέχεια μερικές απόψεις μου πάνω στο όλο θέμα, που αν και είναι γραμμένες πριν από 15 χρόνια, θεωρώ ότι εξακολουθούν και σήμερα είναι εντελώς επίκαιρες. [\[1\]](#)

«Μη μέταιρε όρια, ά οι Πατέρες έθεντο» (Παροιμ.ΚΒ΄28). Τα όρια αυτά που σεβάστηκαν με ευλάβεια μέσα στους αιώνες όλοι οι μεγάλοι δημιουργοί και ανανεωτές και καλλωπιστές της εκκλησιαστικής μουσικής Τέχνης και μας την παρέδωσαν ως έναν ανυπολόγιστης αξίας μουσικό θησαυρό, οφείλουμε να διατηρήσουμε και να μην υπερβούμε εμείς οι σημερινοί, αλλά και οι μετά από εμάς, εάν θέλουμε να διατηρήσουμε γνήσιο και ανόθευτο, αυτό που μας δόθηκε ως ιερά και εθνική παρακαταθήκη από τους πατέρες μας.

Η παραπάνω νουθεσία, παλιά όσο και η θρησκεία μας , πάντα επίκαιρη και χρήσιμη, είναι πάντως αρκετά δύσκολο να εφαρμοσθεί σε θέματα που αφορούν την εκκλησιαστική μας μουσική . Και τούτο, γιατί τα όρια αυτά, αρκετά δυσδιάκριτα, αφού η ίδια η μουσική ως τέχνη είναι αφηρημένη, είναι πολύ εύκολο και ελκυστικό θα έλεγα σε πολλές περιπτώσει να τα υπερβεί κανείς και να μεταπηδήσει σε χώρους που ελάχιστα ή καθόλου δεν θυμίζουν το σκοπό της ύπαρξης και της λειτουργίας της μουσικής στον χώρο της λατρείας.

Πέραν αυτού, η υπόθεση γίνεται ακόμα πιο δύσκολη εάν αναλογισθούμε ότι πλάϊ στην εκκλησιαστική μας μουσική συμπορεύεται και η κόρη της, η δημοτική μουσική, ή άλλη δηλαδή έκφραση της ελληνικής μουσικής. Ακόμα θα έλεγα ότι δυσκολεύει επίσης και το ό,τι, παράλληλη πορεία με τη μουσική της εκκλησίας μας είχε και η λεγόμενη θύραθεν μουσική, δηλαδή η κοσμική ουσιαστικά μουσική της καθ' ημάς Ανατολής, η οποία ως άλλη ετεροθαλής αδελφή της εκκλησιαστικής βυζαντινής μουσικής την ακολούθησε κατά πόδας από τα πολύ παλιά χρόνια και ιδιαίτερα αυτά της Τουρκοκρατίας.

Είναι αποδεδειγμένο ιστορικά ότι το Έθνος μας λάτρεψε κατ' εξοχήν τις Καλές λεγόμενες Τέχνες και τις καλλιέργησε με απaráμιλλη καλαισθησία, σε βαθμό που επέσυρε το θαυμασμό όλου του κόσμου. Από αυτές, η μουσική και η ποίηση κατέκτησαν την πρώτη βαθμίδα στις πνευματικές και καλλιτεχνικές ενασχολήσεις του ελληνικού λαού με τη διπλή πάντα και σαφή διάκριση τους ως προς τη λέξη, το μέτρο, το ρυθμό, το ήθος και το μέλος σε: κοσμική και θρησκευτική. Η διάκριση αυτή χαρακτηρίζει σαφώς μέχρι τις ημέρες μας τη μουσική που το έθνος μας

θεωρεί εντελώς δική του και τη γνωρίζει με την κοσμική της έκφραση – λέγε δημοτική – και τη λατρευτική – λέγε βυζαντινή.

Η διάκριση μεταξύ κοσμικής και εκκλησιαστικής, παρά τις όποιες ομοιότητες, πρέπει να είναι εντελώς σαφής, όπως άλλωστε σαφείς και διακριτοί είναι οι ρόλοι της κάθε μιας. Για το λόγο αυτό απ' αρχής διαχωρίστηκαν οι κλάδοι της ίδιας μουσικής και αναπτύχθηκαν με διαφορετικό τρόπο και ανάλογα με τις λειτουργικές ανάγκες του σκοπού που υπηρετούσαν.

Βέβαια, σε ό,τι αφορά τη δημοτική μουσική δεν πρέπει να λησμονούμε ότι η αρχή της στηρίζεται στην αρχαία και μάλιστα τη βυζαντινή μουσική και επομένως ακολουθεί από πολύ κοντά τις βασικές αρχές και τα ιδιώματά της, με τη διαφορά, όπως γράφει και ο Κωνσταντίνος Ψάχος τα μέλη της **«κοσμικήν χροιάν έχοντα, αναπτύσσονται διά σχημάτων και γραμμών διαφοροτρόπων και ποικιλοτέρων», ποιούμενα χρήσιν ρυθμών διαφόρων - τα χορευτικά ιδίως εν συνεχεία μετρικής-, των αυτών σχεδόν ρυθμών της αρχαίας ελληνικής ρυθμικής, ους ακολουθούσιν απαραλλάκτως»** [2].

Πράγματι οι απόψεις αυτές του Κ.Ψάχου, δίνουν το ακριβές στίγμα της διάκρισης που υπάρχει μεταξύ της δημοτικής και της εκκλησιαστικής μουσικής του λαού μας, όπως αυτό οριοθετείται από τη διαφορετική μεταχείριση των μουσικών τεχνικών δεδομένων τους.

Τα βασικά τεχνικά στοιχεία που δημιουργούν τη διαφορά είναι σε γενικές γραμμές τα εξής: α) οι μελικοί σχηματισμοί, β) οι ρυθμοί, γ) οι χρονικές υποδιαιρέσεις, δ) η χρήση κλιμάκων με ιδιαίτερη μορφή, ε) η ελευθερία στη φόρμα της σύνθεσης, στ) ορισμένα ιδιώματα -έλξεις κλπ.-που συναντιούνται στη μία μουσική και όχι στην άλλη, ζ) τα καταληκτικά σχήματα, η) η συχνότητα εμφάνισης διηχίας, θ) η τελική κατάληξη στην υποτονική ή επιτονική και ι) η διαφορά στην όλη εκφορά και απόδοση του μέλους .

Η διαφορετική μεταχείριση των παραπάνω στοιχείων δημιουργεί το διαχωρισμό εκκλησιαστικής και δημοτικής μουσικής, παρά το .ό,τι πρόκειται στην ουσία για μία και μόνο μουσική που της δίνεται η δυνατότητα να παρουσιάζεται με αλλιώτικο πρόσωπο που στο σύνολό της αποτελεί τη δική μας μουσική κληρονομιά. Ή αλλιώς, όπως προσφυέστατα αναφέρει ο Samuel Baud-Bovy **«και οι δύο μουσικές, η εκκλησιαστική και η κοσμική, μπορεί να πει κανείς πως είναι η ίδια γλώσσα, με διαφορετική προφορά»** [3].

(συνεχίζεται)

[1] Το κείμενο γράφτηκε πριν 15 χρόνια, μετά από επιθυμία του αείμνηστου

ζηλωτή και συγγραφέα της ελληνικής μουσικής, Φίλιππα Οικονόμου, και καταχωρήθηκε σε επετειακό τόμο του Συλλόγου Φίλων της Βυζαντινής Μουσικής Αιγιαλείας.

[2] Βλ.Κ.Α.Ψάχου «Το οκτάηχον σύστημα της βυζαντινής μουσικής-Επιμέλεια εκδόσεως-Εισαγωγή Γ.Χατζηθεοδώρου», Νεάπολις-Κρήτης 1980,σελ.179.

[3] Βλ.Samuel Bayd-Bony «Δοκίμιο για το ελληνικό δημοτικό τραγούδι»,Ναύπλιο 1984,σελ.18